

ŞİTÂÎ

(الشائى)

Kış mevsiminde
nâzil olan âyet ve sûrelere verilen ad
(bk. SÛRE).

ŞİTÂİYYE

(شائىة)

Divan edebiyatında
kış mevsimini konu alan şiir türü.

Arapça *şitâ* (kış) kelimesinden türetilen *şitâîyye* "kışla ilgili, kışa ait" mânasına gelir. Kış, kasidelerin teşbîb (nesîb) bölümlerinde asıl methiyeye giriş yapılırken çok yaygın olmamakla birlikte işlenen konulardan biridir (bk. KASİDE). Kıştan, kışın soğuğundan ve sosyal hayata etkilerinden bahseden bu tür şiirler genellikle "der vasf-ı şitâ, kaside-i şitâîyye der hakk-ı ..." gibi başlıklar taşıdığından şitâîyye olarak anılmıştır. Bu tür şiirler bilhassa XVI. yüzyıldan itibaren yaygınlık kazanmış, özellikle ramazan veya bayramların kışa rastladığı yıllarda şairlerin itibar ettiği manzumeler arasına girmiştir.

Şitâîyyeler Osmanlı kültüründe tabiatın şiire aksini, insanlara etkilerini ve divan şiirinin hayatla irtibatını ortaya koymasından bakımından önemli kabul edilmektedir. İnsanların tabiatla gördüğü güzellikleri aksettirmesi, şairlerin tabiatı çeşitli hallerle dönüştüren zaman kavramını algılama biçimini göstermesi ve şairane yorumları içermesi yanında şitâîyyeler, Osmanlı şehir toplumunun kıştan ve tabiatın nasıl etkilendiğini, bu mevsimde yaşayış biçiminde meydana gelen değişiklikleri ifade etmesi bakımından birer belge niteliğindedir. Tabiatın olumsuz yanını öne çıkararak ve hayatı kısıtlayan kış mevsimiyle bu mevsimde meydana gelen soğuk, kar, fırtına, yağmur vb.nin etkisi altında kalan şairin bütün bunları muhtelif remiz ve mazmunlarla (Levend, s. 575-580) ve kendi hayal dünyasında estetik zarafete büründürerek anlatması şitâîyyeleri sanat yönünden önemli hale getirir. Kışlık gıyacekler, yiyecek ve içecekler, kış hayatı, soğuktan korunma şekilleri, kış kahveleri ve kış sohbetleri şitâîyyelerde zengin tasvirler halinde yer alır. Kasidelerin sonunda şair bu mevsimin övdüğü kişi için uğurlu geçmesini temenni eder ve onun sıhhatle bahara ulaşması için duada bulunur. Şitâîyyeler münasebetiyle bahâriyye ve iydiyyeler olduğu gibi şairlerin taltif edilmeleri

yahut in'âma lâyık görülmeleri (Erünsal, XIX [1980], s. 215-216) bu tür şiirlerin yaygınlaşmasında etkili olmuştur. Yazıldıkları dönemin sosyal hayatına dair ipuçları ihtiva eden bu şiirlerde konunun genellikle dış mekân (kış ve insan, kış eğlenceleri), iç mekân (kış meclisleri, kış sohbetleri) ve gelenek-görenekler açısından ele alındığı görülmektedir.

Şitâîyye türünde güzel örnekler ortaya koyan şairler arasında Zâtî, Nev'î, Nef'î, Nedîm, Sâmî, Enderunlu Fâzıl ve Ziyâ Paşa sayılabilir. Ziyâ Paşa'nın, "Zemistan geldi hüküm-i zemherîr erdi cihân üzre / Felek ak câmeler kesti sevâd-ı bûsitân üzre" beytiyle başlayan kasidesi oldukça ünlüdür. Ayrıca divan edebiyatında kış tasvirlerinin yapıldığı gazel, kıta, şarkı, terkibi-bend gibi nazım şekilleri varsa da bunlar şitâîyye adını taşımaz. Üsküdarlı Aşk'nin, "Kâr eder mi acabâ kürk ile fistana soğuk / Geçer ilmez hele sûzen gibi kaftana soğuk" beytiyle başlayan gazeliyle (Pala, s. 237) Nedîm'in, "Serd oldu havâ çıkma koyundan kuzucağım" nakaratlı şarkısı (Divan, s. 370) bunlardandır. Bursalı Lâmiî Çelebi'nin manzum-mensur *Münâzâra-i Sultân-ı Bahâr bâ Şehriyâr-ı Şitâ* adlı eserinde de (İstanbul 1290) kış çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Latîfi'nin mensur *Fusûl-i Erbaa'sının* "Fasl-ı Zemistân Risâlesi" adlı bölümünde de çeşitli yönleriyle kıştan bahsedilmektedir. Tanzimat'tan sonra ve günümüz Türk şiirinde de kış mevsimini konu alan çok sayıda şiir yazılmıştır. Bunlar arasında Cenab Şahabeddin'in "Elhân-ı Şitâ"sı önemli sayılır. Şitâîyyeler üzerine Döndü Akarcalı bir yüksek lisans tezi hazırlamış (*Şitâîyye Nesiblerinde Dil, Anlatım ve Muhtevâ Özellikle-*

ri, 2003, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Bilal Çakıcı da kasideleri incelediği yüksek lisans tezinde (*Eski Türk Edebiyatında Kaside Nazım Şekli [XVI. yüzyıl]*, 1996, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) konuya temas etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Lâmiî Çelebi, *Bir Bursa Efsanesi: Münâzâra-i Sultân-ı Bahâr Bâ-Şehriyâr-ı Şitâ* (haz. Sadettin Eğri), İstanbul 2001; Nev'î, *Divan* (haz. Mertol Tulum – M. Ali Tanyeri), İstanbul 1977, s. 65-67, 85-87, 116-119, 444; Nedîm, *Divan* (haz. Abdülbâki Gölpinarlı), İstanbul 1951, s. 370-371; Tâhirülmevî, *Edebiyat Lüğatı*, İstanbul 1973, s. 139; Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara 1983, s. 125-127; Ağâh Sırrı Levend, *Divan Edebiyatı*, İstanbul 1984, s. 575-580; Iskender Pala, *Şairlerin Dilinden*, İstanbul 2004, s. 236-241; İsmail E. Erünsal, "Türk Edebiyatı Tarihine Kaynak Olarak Arşivlerin Değeri", *TM*, XIX (1980), s. 215-216; Mehmed Çavuşoğlu, "Kaside", *TDL*, LII/415-417 (1986), s. 20, 62-68; Pakalın, III, 358-359; Ömer Faruk Akün, "Divan Edebiyatı", *DIA*, IX, 408; Ahmet Sevgi, "Latîfi", a.e., XXVII, 112.

HASAN AKSOY

ŞİVE AHMED ÇELEBİ

(bk. AHMED ÇELEBİ, Şive).

ŞKAPUR, Hasan
(1913-1975)

Boşnak asıllı âlim.

9 Eylül 1913'te Bosna-Hersek'in Teşanj (Teşanj) kasabasının Şkapur (Şkapur) belde-sinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini 1927'de Teşanj'da tamamladı. Saraybosna'daki Gazi Hüsrev Bey Medresesi'ni bitirdikten

Lâmiî Çelebi'nin yaz ve kışın münazarasını konu ettiği *Risâle-i Sayf ve Şitâ'sının* (*Münâzârâ-i Bahâr u Şitâ*) ilk iki sayfası (Stüeymaniye Ktp., Pertev Paşa, nr. 474)

